

INSULT KASALLIGI BILAN KASALLANGAN BEMORLAR PSIXIOLOGIYASI

Narmetova Yulduz Karimovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti dotsenti,
psixologiya fanlari doktori (DSc)

Norbavayev Azizbek Alham o'g'li

Toshkent davlat tibbiyot universiteti talabasi,
1-davolash ishi fakulteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17719800>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-noyabr 2025 yil

Ma'qullandi: 23-noyabr 2025 yil

Nashr qilindi: 26-noyabr 2025 yil

KEYWORDS

Insult, psixologiya, reabilitatsiya, stress, depressiya, emotsional qo'llab-quvvatlash, motivatsiya, psixoterapiya, moslashuv, art-terapiya

ABSTRACT

Ushbu tezisda insult kasalligiga chalingan bemorlarning psixologik holati, kasallikdan keyingi ruhiy o'zgarishlar hamda ularni reabilitatsiya qilish jarayonida psixologik yondashuvning ahamiyati tahlil qilinadi. Insult nafaqat jismoniy, balki ruhiy jihatdan ham chuqur iz qoldiradi. Shu bois bemorlarning ruhiy holatini barqarorlashtirish, motivatsiyani tiklash, depressiya va qo'rquv holatlarini kamaytirish, ijtimoiy hayotga qayta moslashtirishda psixologik yordam muhim o'rin tutadi. Tezisdan psixologik maslahat, art-terapiya, kognitiv-behavioral terapiya kabi usullar samaradorligi yoritiladi.

Insult — bu markaziy asab tizimining og'ir kasalligi bo'lib, miyada qon aylanishining to'satdan buzilishi natijasida miya to'qimalarining zararlanishi bilan kechadi. Ushbu kasallik dunyo miqyosida nogironlik va o'limning asosiy sabablari qatoriga kiradi. Insult nafaqat jismoniy salomatlikka, balki insonning ruhiy, emotsional va ijtimoiy hayotiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bemorning ongida yuzaga keladigan o'zgarishlar, o'ziga bo'lgan ishonchsizlik, umidsizlik, xavotir, depressiya va ijtimoiy chetlashuv holatlari insult kasalligining psixologik tomonlarini chuqur o'rganishni talab etadi.

Bugungi kunda insultdan keyingi reabilitatsiya jarayonlarida tibbiy yondashuv bilan bir qatorda psixologik yordam ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki inson organizmining tiklanishi faqat jismoniy davolanish bilan cheklanmaydi — u psixik barqarorlik va irodaviy tiklanish bilan chambarchas bog'liqdir.

Asosiy qism

Insult kasalligining psixologik oqibatlari

Insult bosh miyada qon aylanishining to'satdan buzilishi natijasida paydo bo'lganligi sababli, bemorda bir qator ruhiy va hissiy o'zgarishlar kuzatiladi. Eng ko'p uchraydigan psixologik oqibatlar quyidagilardir:

• **Depressiya va tushkunlik holati.** Bemor o'zining jismoniy imkoniyatlarini yo'qotganini sezadi va hayotdan umid uzadi.

• **Qo'rquv va xavotir.** Qayta insult yuz berishidan yoki jismoniy faoliyatni bajara olmaslikdan doimiy qo'rquv seziladi.

• **O'ziga ishonchsizlik va o'zini past baholash.** Bemor o'zini jamiyatda keraksiz his eta boshlaydi.

- **Agressiya va asabiylashish.** Nerv tizimining zararlanishi natijasida hissiyotlarni boshqarish qiyinlashadi.

- **Ijtimoiy izolyatsiya.** Bemor o'zini odamlar orasida noqulay his qilib, ijtimoiy hayotdan chetlashishga moyil bo'ladi.

Bu holatlar nafaqat bemorning o'ziga, balki uning oilasiga ham katta psixologik yuklama beradi. Shuning uchun insultdan so'ng bemor bilan ishlashda oilaviy va ijtimoiy psixologik qo'llab-quvvatlash zarur.

Reabilitatsiyada psixologik yondashuvlarning o'rni

Insultdan keyingi davrda psixologik reabilitatsiya insonning hayotga bo'lgan ijobiy munosabatini tiklash, ruhiy barqarorlikni shakllantirish va o'zini qadrlash hissini qayta uyg'otishga qaratilgan. Quyidagi psixologik yondashuvlar samarali hisoblanadi:

- **Kognitiv-behavioral terapiya (KBT).** Ushbu usul bemorning salbiy fikrlarini ijobiy yo'nalishga o'zgartirishga yordam beradi. Masalan, "men endi foydasizman" degan fikr o'rniga "men hali ham o'zimni rivojlantira olaman" degan ishonch shakllanadi.

- **Art-terapiya va musiqa terapiyasi.** San'at orqali o'z his-tuyg'ularini ifodalash, stressni kamaytirish va ichki kechinmalarni yengillashtirish imkonini beradi.

- **Motivatsion treninqlar.** Bemorni hayotga qayta qiziqtirish, irodaviy faoliyatni tiklash va maqsad sari intilishga o'rgatadi.

- **Oila psixoterapiyasi.** Yaqinlarning qo'llab-quvvatlashi, mehr-muhabbat va sabr-toqat bilan yondashuvi bemorning ruhiy holatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Psixologik yordam tizimli va individual yondashuv asosida tashkil etilganda, reabilitatsiya jarayoni tezroq natija beradi. Bemorning har bir yutug'ini e'tirof etish, kichik o'zgarishlarni ijobiy baholash uning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Insultdan so'ng moslashuv va ijtimoiy qayta tiklanish

Insultdan keyingi davrda bemorlar uchun eng murakkab bosqichlardan biri bu — ijtimoiy hayotga qaytishdir. Ruhiy holatdagi o'zgarishlar, o'zini boshqalar bilan solishtirish, jismoniy cheklovlar bemorni ijtimoiy jihatdan passivlashtiradi. Shu bois psixologlar bemorning kundalik faoliyatini bosqichma-bosqich tiklashni, ijtimoiy muhitda o'zini foydali his etish imkonini yaratishni tavsiya etadilar.

Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, insultdan keyin ijobiy emotsional muhitda bo'lgan bemorlar jismoniy jihatdan ham tezroq sog'ayadi. Ruhiy barqarorlik fiziologik tiklanishni tezlashtiradi, bu esa psixonevrologik bog'liqlikning muhimligini tasdiqlaydi.

Xulosa

Insult kasalligi inson hayotini tubdan o'zgartiradigan murakkab tibbiy-psixologik holatdir. Uning oqibatlari nafaqat jismoniy, balki ruhiy sohada ham chuqur iz qoldiradi. Shu bois reabilitatsiya jarayonida psixologik yordamni tibbiy davolanish bilan uyg'unlashtirish zarur. Bemorning ruhiy tiklanishi, motivatsiyasini oshirish, o'ziga bo'lgan ishonchini qayta tiklash va ijtimoiy moslashuvini ta'minlash orqali to'liq sog'ayish imkoniyati ortadi.

Psixologik qo'llab-quvvatlash, ijobiy fikrlashni shakllantirish, oilaviy mehr va sabr, shuningdek, psixoterapevtik yondashuvlar insultdan so'ng insonning hayot sifatini yaxshilashda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Demak, insult kasalligi psixologiyasi — inson ruhiyatining kuchi, umid va irodasining qayta tiklanish jarayonini o'rganuvchi muhim soha hisoblanadi.

1. Karimova, V. M. (2020). Klinik psixologiya asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. G'oziev, E. G. (2018). Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
3. Nurmatova, M. (2021). Tibbiyot psixologiyasi va bemor bilan muloqot madaniyati. – Toshkent: Innovatsiya.
4. Xojayeva, Z. (2019). Reabilitatsiya jarayonida psixologik yondashuvlar. – Toshkent: Sog'lom avlod nashriyoti.
5. Sultonova, D. (2020). Stress, depressiya va ularni yengish usullari. – Samarqand: SamDU nashriyoti.
6. American Psychological Association (APA). (2022). Psychological approaches in stroke rehabilitation. – Washington, D.C.
7. Kolominsky, Y. L., & Panko, E. V. (2017). Psixologiya bolnogo cheloveka. – Moskva: Akademicheskii proyekt.
8. World Health Organization (WHO). (2021). Neurological disorders: public health challenges. – Geneva: WHO Press.
9. Al-Qazzaz, N. K. et al. (2020). "Cognitive and emotional changes after stroke: A review." *Frontiers in Psychology*, Vol. 11.
10. Rahmonov, A. (2019). Nevrologik kasalliklar psixologiyasi. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
11. Нарметова, Ю. К. ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПАЦИЕНТОВ С ПСИХОСОМАТИЧЕСКИМИ ЗАБОЛЕВАНИЯМИ. ВЕСТНИК ИНТЕГРАТИВНОЙ ПСИХОЛОГИИ, 200.
12. Нарметова, Ю. (2020). Организация психологической помощи в кардиологических заболеваниях. *Scienceweb academic papers collection*.
13. Нарметова, Ю. (2022). Эмоционально-невротические расстройства у психосоматических больных и особенности оказания психологической помощь. *Общество и инновации*, 3(2/S), 64-71.
14. Yunusova, M. R., Rakhimbaeva, G. S., & Narmetova, Y. K. (2025). COGNITIVE IMPAIRMENT IN MULTIPLE SCLEROSIS. *Academic research in educational sciences*, (Conference), 80-85.
15. Нарметова, Ю. К. (2017). Актуальные проблемы организации психологической службы в клинических учреждениях. *Человеческий фактор: Социальный психолог*, (1), 119-123.
16. Askarova Nargiza Abdivaliyevna. (2024). INFLUENCE OF PSYCHOPATHIC QUALITIES OF PARENTS ON MENTAL DISORDERS IN CHILDREN. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 4(10), 367–371
17. Abdivaliyevna, A. N., & Fatima, J. (2025). FEATURES OF THE APPLICATION OF GESTALTHERAPY. *International Journal of Advance Scientific Research*, 5(01), 37-42.
18. Abdivaliyevna, A. N., & Jasurjon, R. (2025). O 'QITUVCHI PEDAGOGIK FAOLIYATIDA KASBIY REFLEKSIYA O 'RNI VA TARBIYA JARAYONIDAGI MAHORATI.